

Opolnomočimo mlade na karierni poti

Strokovni posvet

Ljubljana, 23. oktober 2014

Opolnomočimo mlade na karierni poti

Zbornik povzetkov strokovnega posveta

Uredili:

Urška Štremfel in Ana Mlekuž

Oblikovanje in prelom:

Ana Mlekuž

Izdajatelj/založnik:

Pedagoški inštitut

Zanj:

Mojca Štraus

Tisk:

Grafika 3000 d. o. o.

Naklada:

75 izvodov

© 2014 Pedagoški inštitut, Ljubljana

ISBN 978-961-270-214-4

Izvedba projekta »Opolnomočimo mlade na karierni poti« je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

PEDAGOŠKI INŠTITUT

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Program
Vseživljenjsko
učenje

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.048(082)

OPOLNOMOČIMO mlade na karierni poti : strokovni posvet, Ljubljana,
23. oktober 2014/ [uredili Urška Štremfel in Ana Mlekuž]. – Ljubljana :
Pedagoški inštitut, 2014

ISBN 978-961-270-214-4

1. Štremfel, Urška
276029184

KAZALO VSEBINE

Nagovor	4
I. del: Konceptualni vidiki karijerne orientacije	7
II. del: Pristopi uspešne karijerne orientacije	12

Spoštovani udeleženci!

Namen strokovnega posveta *Opolnomočimo mlade na karierni poti*, ki sta ga Pedagoški inštitut in Center RS za poklicno izobraževanje pripravila v okviru istoimenskega projekta, je skupaj s strokovno javnostjo z različnih teoretskih, raziskovalnih in praktičnih perspektiv osvetliti pomen vseživljenjske karierne orientacije ter v skupni razpravi izpostaviti različne pristope za izboljšanje njene implementacije v slovenskem izobraževalnem prostoru.

Izziv, s katerim se soočamo v okviru projekta, so otroci in mladostniki v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju, katerih prihodnost na sodobnem trgu dela je nepredvidljiva. Pri tem se osredinjamo zlasti na prepoznavanje individualnih dejavnikov ter dejavnikov v družinskem, šolskem in širšem družbenem okolju, ki se na podlagi izsledkov mednarodnih raziskav znanja in drugih raziskav izobraževanja povezujejo s kariernimi odločitvami in potmi mladih. Ob teoretskih izhodiščih, ki nastajajo kot rezultat raziskovanja in povezovanja različnih znanstvenih disciplin, posebno pozornost namenjamo snovanju pristopov, katerih končni cilj je usmerjen v zgodnje opolnomočenje posameznika ali posameznice z veščinami načrtovanja in vodenja kariere, obenem pa na različnih izobraževalnih ravneh in z različnimi vsebinskimi in interakcijskimi oblikami učinkovito nagovarjajo vse posredne in neposredne udeležence izobraževalnega procesa (tj. svetovalne delavce, učitelje, otroke, mladostnike in njihove starše).

Strokovni posvet je priložnost, da skupaj pomembno prispevamo k obravnavi tematike v slovenskem izobraževalnem prostoru.

Programski odbor posveta:

dr. Urška Štremfel

mag. Miha Lovšin

Ana Mlekuž

PROGRAM POSVETA

8:30 – 9:00	Prihod in registracija udeležencev
9:00 – 9:30	Uvodni del <u>Pozdravni nagovor</u> direktorice Pedagoškega inštituta Mojce Štraus <u>Pozdravni nagovor</u> direktorja Centra RS za poklicno izobraževanje Elida Bandlja <u>Urška Štremfel</u> : Evropski in nacionalni okvir ter cilji projekta »Opolnomočimo mlade na karierni poti«
9:30 – 10:30	I. del: Konceptualni vidiki karierne orientacije <u>Miha Lovšin</u> : Teoretska ozadja karierne orientacije za učence in dijake <u>Polona Kelava</u> : Od poklicne socializacije h kariernemu opolnomočenju
10:30 – 10:45	Odmor za kavo
10:45 – 11:45	<u>Igor Bijuklič</u> : Opolnomočenje kot zmožnost skupnostnega delovanja <u>Alenka Gril</u> : Aktivni pouk kot podpora osebnostnemu in socialnemu razvoju otrok in mladostnikov za opolnomočenje na karierni poti
11:45 – 12:30	Pogostitev
12:30 – 14:00	II. del: Pristopi uspešne karierne orientacije <u>Nina Mesner</u> : Iz poklicne v karierno orientacijo s stališča svetovalne službe na OŠ <u>Tina Vršnik Perše</u> : Opolnomočenje učiteljev za karierno orientacijo otrok in mladostnikov <u>Tina Rutar Leban</u> : (Pomembni) odrasli na karierni poti otrok in mladostnikov
14:00 – 14:15	Odmor za kavo
14:15 – 15:45	<u>Brigita Rupar</u> : Umestitev karierne orientacije v izvedbeni kurikulum osnovne in srednje šole <u>Mojca Štraus</u> : Šolska razglednica – orodje uspešne karierne orientacije <u>Tanja Bezić</u> : Od načrtovanja do evalvacije izvajanja karierne orientacije na nivoju šole
15:45 – 16:00	Zaključek posveta

Evropski in nacionalni okvir ter cilji projekta »Opolnomočimo mlade na karierni poti«

V prispevku projekt »Opolnomočimo mlade na karierni poti« umestimo v okvir uresničevanja evropskih strateških ciljev v slovenskem izobraževalnem prostoru. Čeprav se je Slovenija že od osamosvojitve dalje pri (pre)oblikovanju lastnega izobraževalnega sistema zgledovala po drugih (evropskih) državah, ji je vstop v Evropsko unijo tudi na področju vseživljenjske karierne orientacije omogočil številne (formalne in neformalne) priložnosti za nadgradnjo in razvoj tega področja. V prispevku bomo skladnost evropskega in slovenskega okvira vseživljenjske karierne orientacije presojali skozi teorijo evropeizacije kot dvosmernega procesa med evropsko in nacionalno ravno (Featherstone in Kazamias 2001) ter teorijo javnopolitičnega učenja kot procesa zgledovanja po urejenosti področja v drugih državah članicah (Rose 2002; Radaelli 2004). Pri tem se bomo osredotočili na formalne okvire in vsebinsko skladnost strateških dokumentov (Strategija vseživljenjskega učenja, Bela knjiga), zakonskih predpisov (temeljni zakoni s področja vzgoje in izobraževanja) in operativnih dokumentov (predvsem Programskih smernic za svetovalno službo v osnovni in srednji šoli), ki urejajo navedeno področje v Sloveniji ter akterjem in instrumentom predvidenih za izvajanje vseživljenjske karierne orientacije v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju. Upoštevač izsledke preliminarne analize stanja, ki kaže ne le na neskladnost ter neuresničevanje evropskega okvira vseživljenjske karierne orientacije v slovenskem izobraževalnem prostoru temveč tudi nesledenje sodobnim teoretskim konceptom vseživljenjske karierne orientacije, ki poudarjajo povezanost kariernih veščin z osebnim in socialnim razvojem posameznika (npr. veščine načrtovanja in vodenja kariere, (karierna) rezilientnost), bomo predstavili cilje projekta »Opolnomočimo mlade na karierni poti« ter aktivnosti, ki nas bodo k zastavljenim ciljem vodile.

Ključne besede: vseživljenjska karierna orientacija, evropski izobraževalni prostor, evropeizacija, Slovenija

I. del:

Konceptualni vidiki karijerne orientacije

Teoretska ozadja karijerne orientacije za učence in dijake

Zgodovinsko gledano je ukvarjanje s posameznikovo kariero in karierno odločitvijo relativno nov fenomen. Segi v konec 19. stoletja, ko so se s pojavom industrializacije pričeli pojavljati novi poklici, hkrati pa so izginjali številni tradicionalni poklici. Odločitev o poklicu tako ni bila več v naprej določena in znana, ampak je postajala predmet posameznikove individualne izbire. Privlačna postane ideja, da obstaja poklic, ki bo najbolj ustrezal posamezniku. Hkrati z industrializacijo se zgodijo tudi večje migracije prebivalstva in nujno je bilo nove naseljence čim prej ustrezno vključiti v produktivno pozicijo. Predmet interesa postane torej posameznik, njegovi interesi in lastnosti ter zahteve določenega delovnega mesta. Teorija lastnosti in zahtev tako postane prva teorija, ki se je ukvarjala s posameznikovim odločanjem. Z razvojem družbe preko informacijske v družbo znanja pa se dogajajo tudi spremembe na ravni teoretskega diskurza, kar rezultira v razvojne teorije in teorije socialnega učenja. Kot ugotavlja Osipow, gre za tri teorije, ki prevladujejo znotraj strokovne javnosti s področja svetovanja (Osipow 1990).

Druga skupina teorij, ki je v preučevanju kariere redkeje zastopana, se ukvarja z družbenim vidikom posameznikove karijerne odločitve. Zanje je značilno da se osredotočajo na socialne strukture, kulturne norme in institucije, ki definirajo, usmerjajo in omejujejo posameznikova dejanja na družbeni ravni in na to, kako te strukturne sile oblikujejo posameznikovo vedenje znotraj institucij, poklicev in delovnih nalog (op. prev. (Greenhaus in Callanan 2006, 346). V tej skupini se pojavljajo teorije priložnostnih struktur in teorije interakcije med posameznikom in skupnostjo (Law 1999).

Že od sedemdesetih letih pa se pojavlja še tretja skupina teorij, ki izhaja iz predpostavke, da je možno preko učenja okrepiti zavesten vpliv na karierno pot. Teorije kariernega učenja in teorije lastnega oblikovanja življenja sta teoretski smeri, ki sodita v to skupino teorij (Law 1996).

V našem prispevku bomo osvetlili prisotnost teh teorij v dokumentih, ki urejajo področje karijerne orientacije v Sloveniji. Hkrati bomo obravnavali tudi vprašanje kako se te skupine teorij zrcalijo v aktualnih svetovalnih praksah na področju karijerne orientacije.

Ključne besede: karijerne teorije, vseživljenjska karierna orientacija, svetovalne prakse

Od poklicne socializacije h kariernemu opolnomočenju

Ena izmed nalog šolske svetovalne službe je tudi karierna orientacija, znotraj katere se že začenja skrb za ustrezen potek *poklicne socializacije*. Zaželen rezultat pravilno vodenega procesa poklicne socializacije, ki se začne že med izobraževanjem (Muršak 2012, 75 – 76), nadaljuje pa na delovnem mestu, je ustrezno oblikovana poklicna identiteta. Danes je poklicno izobraževanje v krizi (cf. Medveš 2013). Dijaki v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju (PSI) pogosto nadaljujejo z izobraževanjem, s čimer je priprava na delo postala postranska naloga PSI (cf. Muršak 2009). Redko kdo izmed danes šolajočih se posameznikov bo celo življenje opravljal poklic, za katerega se izobražuje. Zaradi negotovosti, povezanih s poklici, je lažje načrtovati in govoriti o karierah posameznikov, vendar je pri tem potrebna previdnost (cf. Irving in Malik 2005; Anderson 1999). Zaradi opisanih procesov bi potrebovali novo definicijo poklicne socializacije (Muršak 2012, 75 – 76). Tudi če govorimo o karieri in ne več o poklicu, če v šolah namesto poklicnega svetovanja in usmerjanja izvajamo karierno orientacijo, *poklicne socializacije* ne moremo preprosto »preimenovati« v *karierno socializacijo*. *Karierna socializacija* je namreč protisloven pojem, saj predvideva, da bi nudili podporo pri procesu »življenja«, socializacije v nekaj, kar je za vsakega posameznika vnaprej nepredvidljivo.

Zaradi vsega povedanega se ob spremembah narave dela, poklicev, danes korenito spreminja tudi vloga šolske svetovalne službe (cf. Anderson 1999). Bolj kot v preteklosti se kaže potreba po tesnem sodelovanju učiteljev vseh predmetov s šolsko svetovalno službo, s ciljem opremiti mlade s čim širšim spektrom znanja, spretnosti, ter pri njih razvijati ustrezen odnos do dela, da bodo kos čim več izzivom, ki jih bo njihova karierna pot, pogosto sestavljena iz različnih del, ne nujno povezanih s posameznikovim primarnim poklicem, postavila prednje. Ta proces opremljanja mladih za njihovo pot, ki ni več le poklicna, lahko poimenujemo *karierno opolnomočenje*.

Ključne besede: poklicna socializacija, karierno opolnomočenje, poklicna identiteta, šolska svetovalna služba, srednješolsko izobraževanje

Opolnomočenje kot zmožnost skupnostnega delovanja

»Zakaj je potrebno spregovoriti tudi o nečem takim kot je sindikalni način organiziranja in delovanja«

Način govorjenja o *rezilientnosti* nikakor ni poljuben ali samonikel. Dejstvo, da je ta termin prvič sistematiziran v *klasičnem inženirstvu* in v »*znanosti o materialih*« ni le postransko zgodovinsko obeležje, temveč izhodiščna zasnova, ki ima svoje nadaljevanje. Teorije o rezilientnosti »sistemov« ohranjajo svojo začetno *inženirsko držo* (podobno kot znanstveni management, s katerim se očitno gladko dopolnjuje) in natanko na ta način obravnavajo svoj predmet. To potrjuje tudi današnje govorjenje o rezilientnosti ljudi, ki te obravnava v negaciji njihovih kapacitet mišljenja, presoje in delovanja, kot tisto, kar je *utrpevajoče, odzivajoče* ali *prilagajajoče*, kjer naj bi bile »družbene okoliščine« onkraj dosega njihovega premisleka in delovanja. V nasprotju s tem kaže obrniti to inženirsko perspektivo tako, da preidemo od »le odzivajočega se« k »*delovanja zmožnemu*« in od »singularnega« k »*skupnostnemu*«.

Vstop na trg dela za mlado generacijo pomeni, da vstopajo v oblike dela (t.i. prekariat), kjer ni nikakršne obstoječe sindikalne zastopanosti. Klasični sindikati tukaj odpovejo, saj varujejo druge oblike dela. Zato je ključnega pomena za generacijo, ki vstopa na trg dela, da je seznanjena o različnih možnostih vzpostavljanja lastnih (novih) oblik sindikalnega samoorganiziranja in delovanja. Ker na trg dela ne vstopamo sami in se tam tudi ne nahajajo kot zgolj izolirani posamezniki, temveč si z mnogimi delimo podobne okoliščine in pogoje, je precej nesmiselno govoriti o karieri kot o nečem, kar zadeva le uspešno delovno življenje posameznika, h kateremu lahko pripomore le njegova lastna delovna prizadevnost. Živeti tudi delovno življenje je tako neločljivo povezano z oblikami združevanja in sodelovanja za ta namen. To pa ne pomeni le združevanja zavoljo opravljanja dela, temveč tudi združevanja za soodločanje o »pogojih« dela.

Ključne besede: inženirstvo, delovanje, skupnost, sindikalna samoorganizacija

Aktivni pouk kot podpora osebnostnemu in socialnemu razvoju otrok in mladostnikov za opolnomočenje na karierni poti

V prispevku predstavljamo aktivni pouk kot način spodbujanja osebnostnega in socialnega razvoja otrok in mladostnikov, da bi vsem zagotovili možnosti za uspešno spoprijemanje s težavami, negotovostjo in stresnimi okoliščinami na lastni karierni poti ter v vsakdanjem življenju.

Pozitivna samopodoba, samospoštovanje in prepričanja o lastni učinkovitosti, zmožnost samoregulacije čustev, mišljenja in vedenja, sposobnosti načrtovanja in reševanja problemov ter ustrezne strategije spoprijemanja s stresom so ključni individualni varovalni dejavniki, ki otrokom in mladostnikom omogočajo učinkovito obvladovanje težav in stresa ter doseganje zastavljenih ciljev (učnih, kariernih, zasebnih). Pri razvoju teh osebnih zmožnosti so ključni tudi varovalni dejavniki v socialnem kontekstu, kot so podporni in naklonjeni medosebni odnosi s starši, vrstniki in učitelji ter njihove povratne informacije.

Učenje v šoli je predvsem socialni proces, zato bi ga lahko bolje izkoristili za spodbujanje osebnostnega in socialnega, ne le kognitivnega razvoja učencev in podprli razvoj tistih zmožnosti, ki jim bodo pomagale pri udeležanju v karieri. Pri tem je zelo pomembno oblikovanje inkluzivne klime v razredu in na šoli, ki bo zagotavljala vključenost, povezanost in aktivno sodelovanje vseh učencev pri pouku in dejavnostih na šoli. Aktivni pouk se nanaša na aktivnosti in vključevanje učencev v izobraževalnem procesu, tako na čustveni in kognitivni kot vedenjski ravni. Aktivni pouk je sodelovalno strukturiran, kar preprečuje občutke izolacije pri učencih in spodbuja razvoj socialnih spretnosti, obenem pa omogoča vzajemno izmenjavo idej, informacij in podpore pri učenju. Aktivni pouk je diferenciran in individualiziran, s ciljem osmišljanja in prilagajanja snovi in učnih metod posameznikom, njihovim življenjskim izkušnjam, interesom in znanju ter omogoča načrtovanje individualnih učnih poti in ciljev. Hkrati zahteva reflektivno učno prakso in jasno izražena učiteljeva pričakovanja uspeha ter povratne informacije učencem. Gre za so-ustvarjanje kompleksnega učnega okolja, ki vključuje medpredmetno integriran in projektno zasnovan kurikulum. Aktivni pouk spodbuja kognitivni in socialni razvoj učencev, saj nagovarja tri osnovne potrebe (po teoriji samodeterminacije): avtonomijo, kompetentnost in pripadnost.

Ključne besede: aktivni pouk, osebnostni in socialni razvoj, opolnomočenje

II. del:

Pristopi uspešne karijerne orientacije

Iz poklicne v karierno orientacijo s stališča svetovalne službe na OŠ

Naša šola – OŠ Kašelj – je postala samostojna šola leta 2010. Taka sprememba s sabo prinese tudi preizpraševanje nekaterih utečenih načinov dela. Na področju poklicne orientacije smo prevzeli nekatere že preizkušene načine (sodelovanje z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ), dan dejavnosti namenjen spoznavanju poklicev, individualni svetovalni razgovori s starši in učenci, priprava pomembnih informacij za prehod na srednješolsko izobraževanje, pomoč pri prijavi ter morebitnem prenosu prijave), dodali pa smo jim še bolj poglobljeno spoznavanje sebe skozi vprašalnike in pogovor, spoznavanje osnovnih pojmov s področja izobraževanja in poklicnega življenja, spoznavanje izobraževalnega sistema ter povezave s poklici, praktično spoznavanje z nekaterimi poklici, uporaba spleta za pridobivanje informacij,...

Po drugi strani se v delu svetovalne službe vseskozi prepletajo dejavnosti, ki podpirajo socialni in čustveni razvoj posameznikov, vendar je intenzivno delo na tem področju v veliki meri »rezervirano« za učence, ki bodisi učno bodisi vedenjsko izstopajo v smislu slabšega funkcioniranja v šolskem okolju. Druga skupina, ki zadnja leta dobiva več pozornosti, so nadarjeni učenci, vendar v okviru svetovalne službe večinoma v manjši meri. Ostalim učencem je namenjeno občutno manj časa.

Kam smo namenjeni, kaj je naša vizija na tem področju?

Želimo prenesti poudarek iz povezave »Imam take ocene, torej se bom vpisal tja« na »Uživam v oziroma dober sem v tem, zato se bom potrudil na naslednjih področjih, da se bom vpisal tja«, to pa zahteva delo in razmišljanje ne le v 9. r, ko tako učenci kot starši sami pokažejo motivacijo za delo na tem področju, temveč že prej, vsaj v zadnji triadi.

Po našem mnenju učenci dobijo dovolj informacij, vendar premalo izkušenj, ki bi jim povezale te informacije v smiselno celoto. Zato smo se na področju karierne orientacije odločili za sodelovanje s starši in lokalno skupnostjo pri predstavitvi poklicev, kjer se le da na delovnem mestu in le za zainteresirane učence.

Ključne besede: svetovalna služba, karierna orientacija

Opolnomočenje učiteljev za karierno orientacijo otrok in mladostnikov

Kompetence učiteljev pogosto obravnavamo v raziskavah, pri tem pa se običajno osredotočamo na tiste, ki so neposredno povezane s samim poučevanjem, manj pa na t.i. ozadenjske kompetence, ki se opravljanja poklica učitelja dotikajo bolj posredno. Med njimi pomembno vlogo predstavljajo emocionalne in socialne kompetence. Zdi se smiselno poudariti, da je pomemben dejavnik, ki določa, kako učinkovito se bodo otroci naučili čustvenih in socialnih kompetenc, ki jim bodo pomagale pri razvijanju njihove karierne poti, vedenje in odnos njihovih učiteljev in skrbnikov. Prenášanje čustvenih in socialnih kompetenc se odraža med neposrednim poučevanjem, skozi kvaliteto odnosov ter skozi načine, kako deluje šola, saj so učitelji in skrbniki vzorniki otrok na tem področju (Weare in Gray 2008). Za uspešno podpiranje ter spodbujanje čustvenega in socialnega učenja pri otrocih je pomembna učiteljeva ozaveščenost in poznavanje področja čustvenega in socialnega delovanja, poleg tega pa tudi dobrega počutja učiteljev in ustvarjanje primerne delovnega okolja, ki pri učiteljih ne bo zbuvalo nezadovoljstva. Številni avtorji (Bernard 1998; Brooks in Goldstein 2003; Henderson 2007) ugotavljajo, da je otroke najbolj ključen vidik za spodbujanje njihove rezilientnosti trden odnos z odraslo osebo in v šoli to osebo za otroke predstavljajo učitelji. Glede na Jennings in Greenberg (2009) imajo učitelji, ki imajo boljše čustvene in socialne kompetence, manj možnosti, da doživijo izgorelost, saj zmorejo bolj učinkovito delati z zahtevnimi učenci, kar je pogost razlog za izgorelost na delovnem mestu učitelja. Raziskave v Sloveniji kažejo (npr. Kiswarday 2011; Vršnik Perše idr. 2013), da učitelji izražajo nezadovoljstvo s sistematičnim razvijanjem kompetenc na področju osebnega in socialnega razvoja. Delo svetovalne službe v vzgojno-izobraževalnih inštitucijah bi zato veljalo okrepiti na področju svetovanja učiteljem z namenom razvijanja osebnih in socialnih kompetenc ter tako tudi bolj kompetentnega spodbujanja osebnega (spoznavnega in čustvenega) ter socialnega razvoja otrok in mladostnikov.

Ključne besede: učitelji, osebni razvoj, socialni razvoj, kompetence

Pomembni odrasli na karierni poti otrok

Ko govorimo o pomembnih odraslih v povezavi s karierno orientacijo otroka, v prvi vrsti mislimo starše, ki imajo pomemben vpliv na različna področja otrokovega oz. najstnikovega razvoja. Ena od najstnikovih pomembnih razvojnih nalog je razvoj in raziskovanje aspiracij in kariernih ciljev (Erikson 1968; Ryan in Deci 2001; Super 1957). Nekatere teorije, ki opisujejo razvoj poklicne kariere, navajajo pomembnost vpliva primarne družine na izbiro in potek poklicne poti, a le malo jih skuša pojasniti, kateri vidiki družinske dinamike vplivajo na razvoj posameznikove kariere. Nekatere študije izpostavljajo pomembnost vpliva družine na posameznikovo kariero v različnih življenjskih obdobjih (npr. Whiston in Keller 2004), druge izpostavljajo pomen socioekonomskega statusa družine, identifikacijo otrok s starši, kakovost odnosov v družini, itd. Rezultati ene izmed raziskav, ki je bila narejena v ZDA, kažejo, da uspešnost posameznikove kariere napovedujejo družinska nagnjenost k doseganju ciljev, podporen in povezan odnos z mamo ter nizka konfliktnost v odnosu z očetom (Bergen 2006).

Prav ugotovitve pomembnosti posameznih povezav med družinskim okoljem in razvojem posameznikove kariere lahko veliko pripomorejo pri načrtovanju karierne vzgoje v šoli. Predvsem jih lahko načrtovalci te oblike vzgoje v šoli uporabijo pri oblikovanju kompenzatornih strategij za pomoč tistim otrokom, ki imajo z vidika karierne orientacije manj stimulativen družinski okolja. Hkrati te ugotovitve šolskim svetovalnim delavcem, ki sodelujejo tudi s starši, nudijo usmeritve za svetovanje ter izobraževanje staršev s tega področja.

Ključne besede: karierna orientacija, vpliv družine, karierna vzgoja

Umestitev karierne orientacije v izvedbeni kurikulum osnovne in srednje šole

Karierna orientacija ima v naših šolah že dolgoletno tradicijo. Izvaja se predvsem na prehodih iz osnovne v srednjo šolo in iz srednje v nadaljnje izobraževanje. Poimenovanje te dejavnosti se je z leti spreminjalo medtem, ko je način izvajanja v praksi ostal več ali manj enak. Nosilno vlogo prevzemajo svetovalni delavci, ki imajo to dejavnost zapisano in na nek način normirano v Programskih smernicah. Raziskave kažejo, da karierna orientacija poteka pretežno v zadnjih dveh letih osnovnošolskega izobraževanja in v zadnjem letu srednješolskega izobraževanja večinoma v obliki posredovanja informacij učencem in staršem. Spremembe na področju zaposlovanja, čedalje večja brezposelnost posebej med mladimi in druge družbene spremembe pa kažejo na potrebo po bolj eksplicitni in sistematični uvedbi karierne orientacije v šolski sistem. Potrebo po večji vključenosti karierne orientacije v šolski kurikulum poudarjajo tudi resolucije Izobraževalnega sveta Evropske unije (2004, 2008 in 2010). Eno od ključnih sporočil resolucij je, da naj karierna orientacija deluje kot pomoč in podpora učencem pri razvijanju njihovih zmožnosti za upravljanje lastne kariere.

V prispevku bo predstavljen predlog umestitve karierne orientacije v pouk po celotni vertikali od osnovne do konca srednje šole v skladu s sodobnimi pojmovanji poučevanja, ki temeljijo na vzpostavitvi ravnovesja med transmisijo in izkustvenim učenjem. Karierno orientacijo razumemo kot proces učenja, ki mora biti umeščen v učne načrte v smislu podpore razvijanja ustreznih znanj, veščin, in odnosa pri učencih. Te cilje je možno doseči tudi s ponudbo obveznega izbirnega predmeta v osnovni šoli in obveznih izbirnih vsebin v srednji šoli.

Ključne besede: karierna orientacija, kurikulum osnovne in srednje šole, učni načrti, učitelji

Šolska razglednica – orodje uspešne karijerne orientacije

Mednarodne raziskave v izobraževanju poleg preverjanja znanja učenk in učencev na določenem področju zbirajo tudi t.i. spremljajoče podatke o okoliščinah, v katerih se učenci učijo, o njihovih navadah in stališčih. Ti podatki se zbirajo z vprašalniki za učence, učitelje, ravnatelje in v nekaterih raziskavah tudi starše. Na podlagi navedenih podatkov se lahko vzpostavi sistem oblikovanja t.i. »šolskih razglednic«, to je dokumenta s pregledom različnih indikatorjev, relevantnih za opolnomočenje šolskih strokovnih delavcev pri svetovalnem delu z mladimi, kot na primer odstotki t.i. rezilientnih učenk in učencev v primerjavi z drugimi šolami. »Razglednice« primerjav dosežkov na merjenem področju so posredovane sodelujočim šolam ob vsaki izvedbi raziskave. »Razglednica indikatorjev za področje rezilientnosti« je lahko pripravljena glede na tekoče raziskave za posamezno šolo v primerjavi z anonimiziranimi podatki ostalih šol v raziskavi oz. povprečjem ter posredovana posamezni šoli glede na relevantne, teoretsko podprte indikatorje, ki so dostopni v posamezni raziskavi.

Za raziskovanje rezilientnosti učenk in učencev je pomembna naslednja splošna opredelitev: rezilientni učenke in učenci so tisti, ki so podvrženi dejavnikom tveganja za nizke dosežke, pa kljub temu na preizkusu znanja dosegajo relativno visoke rezultate. Na podlagi rezultatov dosedanjih raziskav je znano, da je pomemben dejavnik tveganja za nizke dosežke relativno nižji socialno-ekonomski status. To je t.i. zunanji dejavnik, na katerega šola oz. učenec nima vpliva. V povprečju so dosežki učenk in učencev z nižjim socialno-ekonomskim statusom nižji od dosežkov drugih, z višjim statusom. Vendar pa so tudi med učenkami in učenci z nižjim statusom v dosežkih razlike. To pomeni, da nekateri med njimi kljub nižjemu socialno-ekonomskemu statusu dosegajo relativno višje dosežke. Raziskovati je torej mogoče še druge dejavnike, ki se povezujejo z rezilientnostjo, kot na primer motivacija, anksioznost in podobni. Z »razglednico« tovrstnih relevantnih indikatorjev za šolo, lahko šola pridobi vpogled v stanje, s katerim si lahko pomaga pri načrtovanju svojega svetovalnega dela, spodbujanju dejavnikov, ki krepijo rezilientnost še posebno pri tistih učenkah in učencih, ki so podvrženi dejavnikom tveganja.

Ključne besede: mednarodne raziskave znanja, rezilientnost, šolska razglednica

Od načrtovanja do evalvacije izvajanja karierne orientacije na nivoju šole

Umestitev ciljev in dejavnosti karierne orientacije v šolske dolgoročne in kratkoročne načrte delovanja (npr. razvojni, akcijski načrti šol, letni delovni načrt šole, letne priprave učiteljev za obvezne in izbirne predmete, načrti za delo oddelčnih skupnosti, dolgoročni in letni delovni načrt svetovalne službe, načrt izvajanja dni dejavnosti - kulturne, naravoslovne itd., interesnih dejavnosti, sodelovanja šole z okoljem itd.) bo zagotovo zahteven strokovni izziv tako za vodstvene delavce šol, kakor tudi za učitelje in svetovalno službo. Temelj uspešne koordinacije načrtovanja, spremljanja in evalvacije dejavnosti na področju karierne orientacije je usklajenost v razumevanju pojma oz. bistva in pomena karierne orientacije v osebnem in socialnem razvoju ter pri izbiranju čim bolj optimalnih izobraževalnih in poklicnih poti učenca oz. dijaka. Šele na tej podlagi je mogoče oblikovati skupno vizijo, cilje in kazalnike uspešnosti. V prispevku bo predstavljena ideja za operacionalizacijo uresničevanja posodobljenega koncepta karierne orientacije – od oblikovanja skupne vizije, izvajanja, formativne evalvacije, do evalvacije na letni ravni in na ravni razvojnega načrta. V skladu s posodobljenim pojmovanjem karierne orientacije bodo predstavljene tudi nekatere organizacijske oblike, didaktične strategije in metode dela, ki postavljajo učenca v središče načrtovanja, spremljanja in tudi evalvacije lastnega napredovanja v smeri naslednjih ciljev – vedno boljše poznavanje in razumevanje lastnih interesov, zmožnosti, vrednot, poklicnih želja in ciljev, vedno višja zmožnost za samostojno raziskovanje izobraževalnih in poklicnih možnosti ter priložnosti na trgu dela in vedno višja stopnja samostojnosti in odgovornega odločanja na karierni poti.

Ključne besede: karierna orientacija, osnovna in srednja šola, vizija in razvojni načrt šole, analiza stanja in akcijski načrt, letni delovni načrt šole, letna priprava učitelja, letni delovni načrt svetovalne službe, učenec v središču načrtovanja, izvajanja, spremljanja in evalvacije karierne orientacije

